

Hyvässä vauhdissa on menossa suomalaisen sivistyksen esitaistelijan ja modernin yhteiskuntarakenteiden kehittäjän J. V. Snellmanin 200 –vuotisjuhlavuotta.

Juhlavuoden teemaksi on valittu sivistys, koska Snellmanin elämän ja toiminnan kautta voimme johdattaa kansalaisia kansakunnan rakennustyön juurille ja rohkaista kansalaisyhteiskuntaa samaan työhön tänä päivänä.

Juuri tästä näkökulmasta Snellman on kiitollinen juhlittava ja inspiraatio monipuoliselle juhlaohjelmalle. Hänen toiminnassaan sivistyksen sanoma on ehkä tehokas juuri siksi, että se kohtaa ihmiset niin monessa muodossa, koska hänessä yhdistyivät perinpohjainen tutkija, syvälinen ajattelija, ennakkoluuloton ideoija, tarmokas julistaja sekä asiantunteva ja pelkäämätön toteuttaja.

Hän toteutti johdonmukaisesti omaa ohjelmaansa ja pyrki saamaan sen käytäntöön olosuhteiden sen salliessa. Kaikessa toiminnassaan Snellman ajoi tietoisesti itsevarmasti suomalaisen kansallisuuden ja suomen kielen asemaa, minkä hän näki perustana maan taloudelliselle ja sosiaaliselle kehittämiselle. Hän oli vakuuttunut, että jos suomalaiset eivät herää valtiolliseen ja sivistykselliseen itsetietoisuuteen, se oli kuoleva kansa.

Tämän sanoman tulkkina toimii koko Snellmanin kirjallinen tuotanto, jonka kautta hän välitti sivistyksen sanomaa viranomaisten vastuksesta ja lähimpien ystävien kovasta kritiikistä huolimatta. Sanoma on ajankohtainen tänäkin päivänä.

Tarkastellessa Snellmanin toimintaa kansakunnan herättäjänä sivistyksen voimalla koottujen teosten ja uuden elämäkertatutkimuksen valossa on oikeastaan helppokin tulla siihen johtopäätökseen, että

Snellmanin sivistyskäsitteiden ainekset ovat perinteisessä mielessä yllättävät. Kun puhutaan kansallisfilosofista, tulee usein lähteneeksi siitä, että hänen sivistysmääritelmänsä nousee tietyistä läpipohdituista teoreettisista lähtökohdista.

Kuitenkin Snellmanin ohjelmassa vakuuttavinta on sen monipuolinen käytännöllisyys, jonka perusteet lähtevät omasta kokemuksesta, omista havainnoista. Snellmanien tekstien tarkka lukeminen tuo esiin uusia sävyjä Snellmanin filosofian ja toiminnan suhteesta.

Snellmanin sivistyskäsityksen hienoimmat sävyt eivät avaudu, jos lähdetään siitä, että ensin hän keksi filosofiset perusteet, joita hän sen jälkeen lähti toteuttamaan käytännössä. Hegeliläisyys oli hänelle valtava projekti mutta kuitenkin sekin oli vain työkalu käytännön päämäärien palvelemiseksi. Hänen toiveensa ja tarpeensa olivat alusta asti käytännölliset, jossain mielessä hyvinkin arkiset.

Sivistyksen voima Snellmanin omassa elämässä havainnollistaa parhaiten sitä, mistä hänen sivistyskäsityksessään oli kysymys. Se oli elämänpitäinen sosiaalinen kasvuprosessi, jossa ihminen tulee tietoiseksi itsestään ja vapautuu luonnon kahleista. Hän itse tarvitsi sen selvittämiseksi kasvatusta ja opetusta, jotta hänessä saattoi syttyä kutsumus. Useimmassa tapauksessa tarina päättyy tähän mutta Snellmanin tapauksessa näemme myös julistus ja toteutus.

Seitsemän veljestä

Lopputuloksena sivistyksen punaiseksi langaksi muodostui kaikessa toiminnassa se, että kysymys ei ole viihdyttämisestä vaan vakaumuksen istuttamisesta. Avainasemassa tässä ovat vanhemmat ja heidän työtään jatkavat opettajat. Juuri näissä rooleissa, lapsena, isänä, miehenä, oppilaana opettajan Snellman itse esitti kaikkein konkreettisemmat teesinsä.

Snellmanin syntyminen laivassa symbolisoi voimakkaasti sivistyksen maailmanlaajuutta. Pohjalaisen merenkulkukulttuurin vesana ja merikapteenin

poikana hän sai alusta asti nauttia näistä hedelmistä. Valistuneen isän loputtomat tarinat ja hurskaan äidin hellä huolenpito tarjosivat lapsuuden. Kokkolan lukuseuran kirjaston ahkerana käyttäjänä hän teki mielikuvitusmatkoja historiassa ja maailman kartalla. Snellmanin kohdalla toteutui myös se, mitä hän koulupuheessaan nuorison vanhemmille totesi: ”Mikä istutettiin lapsen pieneen sieluun, sitä ei hävitetä. --- Et siis vaikuttanut ainoastaan lapseesi, rakastava isä, hellä äiti! – Vaikutit ihmiskuntaan.”

Ymmärrettävästi syistä hän ei todennut tätä polvenkorkuisena vaan takana oli 50 vuotta kokemusta, joka alkoi 10 vuotiaana Oulun koulussa. Nähtyään poikansa oppimishalun ja kyvyn isä lähetti tämän Oulun triviaalikouluun. 50 vuotta myöhemmin Snellman muisteli, millaisia koko elämää varten hedelmiä tuottaneita päiviä Oulun kouluvuodet olivat olleet. Hän oli kiitollinen siitä, että koulu oli vahvistanut hänen luontaista tiedonjanoaan, antanut välineitä tietojen hakemiseen ja antanut tilaisuuden luonteen kehittymiseen. Tämä oli paljon sanottu kouluajasta, jolloin ruotsin aikaisen koulujärjestyksen tahtiin päntättiin ulkomuistista latinaa, dogmatiikkaa.

Snellmanin elämän ensimmäisiltä 20 vuodelta kirjallista tuotantoa ei ole säilynyt mutta näinä vuosina syntyi tiedonjano, jonka tuloksia hän purki lopun elämäänsä kirjoittamalla. Seuraavat 20 vuotta pappisopintoja Turussa sekä filosofian opintoja, tutkimusta ja opetusta Helsingissä kirkasti päämäärän. Nuoren filosofin kutsumus kansalliseksi herättäjäksi kypsyi nuorison opettamisen, väitöskirjojen, filosofisten muistiinpanojen, luentokäsikirjoitusten ja ensimmäisten julkaistujen teosten kautta. Ensimmäisen teoksensa ”Logiikan yrityksen” hän omisti isälleen sanoin:” Ota vastaan, Rakas Isä, isällisen suopeasti tämä vähäpätöinen osoitus pojan kunnioituksesta ja rakkaudesta. Toki olin toivonut voivani antaa Sinulle jotain arvokkaampaa, Sinulle, jota saan kiittää paitsi elämän lahjasta, myös suurimmasta osasta henkistä elämäni. --- Auttakoon esittelemäni opin pyrkimysten vakavuus

Sinua sovittautumaan ajan ajatusköyhyyden ja egoismin kanssa, vaikka se ei kykenekään horjuttamaan kokonaisen ihmisiän kestäneen tutkimustyön ja rikkaan kokemuksen lujittamaa maailmankatsomustasi; olkoon tämä minun yritykseni Sinulle todistuksena siitä, että Sinun palava totuuden ja oikeuden harrastuksesi ei ole ollut kokonaan hukkaan menneenä esimerkkinä.”

Tutkijakammioelämän ohella toiminta osallistuminen Tämän rinnalla Snellmanin johdolla pohjalaisessa osakunnassa 1834-36 hänen kuraattoriaikanaan isänmaallinen henki heräsi nuorisossa. Näinä vuosina Snellman omaksui suomalaisuusharrastuksen elämäntehtäväkseen kuten hän itse muisteli 70-vuotiaana:” Minulla on totisesti jo nuoruuden päivistä ollut vakaa usko kansallistunteen isosta voimasta.” Hänen mielestään kansallisuus merkitsi ennen kaikkea kansallisen sivistyksen omaleimaisuutta, joka perustui menneiden sukupolvien luomaan traditioon. Sen syntymisen ja siirtymisen välttämätön edellytys oli kansalliskieli.

Luento akateemisesta vapaudesta

raikkaisiin tuulii: sivistyksen voima

Tämän rinnalla Snellmanin johdolla pohjalaisessa osakunnassa 1834-36 hänen kuraattoriaikanaan isänmaallinen henki heräsi nuorisossa. Näinä vuosina Snellman omaksui suomalaisuusharrastuksen elämäntehtäväkseen kuten hän itse muisteli 70-vuotiaana:” Minulla on totisesti jo nuoruuden päivistä ollut vakaa usko kansallistunteen isosta voimasta.” Hänen mielestään kansallisuus merkitsi ennen kaikkea kansallisen sivistyksen omaleimaisuutta, joka perustui menneiden

sukupolvien luomaan traditioon. Sen syntymisen ja siirtymisen välttämätön edellytys oli kansalliskieli.

Kuopio palautuu

puolisokirjeenvaihto

koulupuheet

professori isänmaallisuuden virittämistä jne.

Virkaanastujaisesityksessään 14.5.1856 hän muistutti akateemista nuorisoa siitä, miten tiedonrakkaus oli tyhjä sana, jos ei halu ja kyky uhrautuvaan työhön ja ponnisteluun todista sen todellisuutta. Snellmanin totesi, että hänen tehtävänsä ei ollut kehottaa heitä tähän lämpimän sydämen vaan esimerkin voimalla. Snellmanin tiivistä ja monipuolista työrupeamaa karaisi yksityiselämän surulliset tapahtumat. Vaimo menehtyi 4.6.1857 kuudennen lapsen synnytyksen seurauksiin. Snellman jäi yksinhuoltajaksi viidelle lapselle, joista nuorin oli sylivauva.

Snellmanin luennot eivät olleet helppotajuisia mutta hänen mielestään pääasia oli, että oppilas oli ymmärtänyt kurssin pääkohdat. Tärkeintä oli kasvaa vakaumukseen ja että velvollisuutena oli toimia yhteisen parhaan edun puolesta, mutta täytyi aina säilyttää oikeus itse ratkaista, mitä yhteinen paras oli. Snellmanin mukaan tämän ilmoitti kansallishenki.

Välineitä sivistykseen, puitteet kasvatukselle, opetukselle, liikkumiselle, vaurastumiselle jne.

lopetus Wilhelminpäivä